

TWAALFDE PROVINCIALE LANDSCHAPSDAG

DE BOVENLOPEN VAN DE GROTE NETE
Dinsdag 26 september 2023 / Parochiecentrum Achter de Toren, Balen

**LANDSCHAPPEN IN DE
PROVINCIE ANTWERPEN**

Elk jaar zet de provinciale landschapsdag een karakteristiek landschap uit de provincie in de kijker. Via lezingen en excursies leer je het landschap van dichterbij kennen en kijk je er misschien met andere ogen naar. Hoe ontstond het landschap? Wat was de invloed van de mens? Tot welke historische, ecologische of andere waarden heeft dit geleid?

Voor deze editie zetten we onze tocht langs de Nete verder. Na de samenvloeiing van de drie Netes in Lier en de vallei van de Kleine Nete rond Herentals zijn we nu stroomopwaarts aangekomen aan de bovenlopen van de Grote Nete. De droge duinruggen van Geel-Bel, de natte turfgronden en de vele watermolens van Meerhout en Balen danken alle hun ontstaan aan dit Netelandschap.

PROGRAMMA

09.00
Onthaal

09.30
Welkom
Jan De Haes
gedeputeerde voor Leefmilieu

09.40
Landschapsgenese in het bovenstroomse gebied van het Grote Netebekken

Koen Beerten
projectleider SCK CEN, gespecialiseerd in Quartairgeologie, geomorfologie en hydro(geo)logie

Om het uitzicht van het huidige landschap in het hogere stroomgebied van het Grote Netebekken te begrijpen, keren we in deze presentatie eerst terug naar een ver verleden, toen Maas en Rijn in de buurt van Balen samenvloeiden. We zien ook hoe erosie nadien het landschap stilaan meer vormgaf en leggen het verband met de opening van het Kanaal tussen de Engelse en Franse kust. Van een minder ver verleden – de laatste ijstijd – bekijken we de restanten die in het landschap nog zichtbaar zijn zoals grote paraboolduinen. Tenslotte bespreken we kort hoe de riviervlakte van de Grote Nete in de laatste paar duizenden jaren veranderde en hoe de wind bij momenten terug greep kreeg op het landschap tijdens de laatste eeuwen. Dat is ook de periode dat de mens zijn invloed laat gelden in het landschap.

09.55
Ecologie en cultuurhistorie langs de bovenlopen van de Grote Nete

Jan Bastiaens
erfgoedonderzoeker landschap, Agentschap Onroerend Erfgoed
Geert De Blust
landschapsecoloog, voorheen Universiteit Antwerpen en Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek

De vallei van de Grote Nete en haar omgeving herbergen een rijk palet aan landschapstypes, van kletsnat tot kurkdroog. De landschappelijk wisselwerking tussen ecologie en cultuurhistorie komt aan bod in een breed landschapsecologisch verhaal. Wat kenmerkt deze landschappen en wat maakt ze bijzonder? De nog goed leesbare structuur van Geel-Bel, de ontginning van moerasijzererts, elzenhoutkanten ... passeren de revue.

10.20
Watermolenlandschappen: een nieuwe toekomst voor een eeuwenoud landschap

Hans De Mars
senior adviseur & teamcoördinator Landschapsecologie, Royal HaskoningDHV

Al zeker vanaf de Vroege middeleeuwen speelden de door water aangedreven molens een cruciale rol in het maatschappelijke leven. Ze hadden ook een wezenlijke invloed op de beekdalen, een rol die in het hedendaagse water- en natuurbeheer lange tijd sterk onderschat is. Ondertussen werd duidelijk dat het beeld van vrij meanderende beken in de afgelopen 1000 jaar, niet juist is. Menselijk handelen drukt een stempel op het landschap, in beekdalen speelde de komst van watermolens een belangrijke rol. De hydrologische, geomorfologische en landschapsecologische gevolgen van hun aanwezigheid waren vaak aanzienlijk: Er ontstond een zogenaamd Watermolenlandschap. Kortom: watermolens zijn geen losstaand object, ze staan vaak voor een veel grotere, landschappelijke, eenheid. Nu klimaatverandering in toenemende mate tot problemen leidt, biedt dat historische watermolenlandschap aanknopingspunten voor oplossingen. Deze innovatieve en geïntegreerde aanpak vindt tot nog toe vooral in Noord-Brabant weerklink.

10.50
Pauze

11.10

Het Grote Netewoud: een parelsnoer van natuur langsheen De Grote Nete.

Manu Büsscher

consulent natuurplanning Grote Netewoud, Natuurpunt

Lennert Damen

gebiedscoördinator Kleine en Grote Nete, Agentschap voor Natuur en Bos

Bianca Veraart

projectcoördinator Dienst Integraal Waterbeleid, provincie Antwerpen

Tussen haar bron in Limburg en de kruising met het Albertkanaal vormt de Grote Nete een rode draad doorheen verschillende natuurgebieden met Vlaamse en Europese topnatuur. Door deze natuurparels te versterken en te verbinden ontstaat één groot aaneengesloten stuk robuuste natuur: het Natuurpark Grote Netewoud. In de bovenlopen werken de natuurbeheerders (ANB en Natuurpunt) samen met de waterbeheerders (provincie, VMM) aan herstel van natte natuur en natuurlijke waterhuishouding van de vallei. Om zo te bouwen aan een veerkrachtige vallei bestand tegen de gevolgen van de klimaatverandering. De sprekers nemen jullie mee langs de kabbelende bovenloopjes, uitgestrekte landduinen en ondoordringbare broekbossen. Ze geven hierbij een kort overzicht van de actuele natuurwaarden en uitdagingen voor de toekomst.

11.40

Het Grote Net[e]werk: samenwerken aan een klimaatveilige toekomst voor de Grote Netevallei, vol erfgoedbeleving

Jef Cox

gebiedscoördinator Grote Nete, provincie Antwerpen

Een groot partnerschap van lokale besturen, de provincie Antwerpen en tal van bovenlokale partners slaan de handen in elkaar om als gebiedscoalitie aan de toekomst van de vallei van de Grote Nete te werken. Waarom is zulke gebiedsgerichte samenwerking in de vallei nodig? Hoe komt ze tot stand? En welke concrete projecten staan op stapel aan de bovenlopen van de Grote Nete? Tijdens deze lezing kom je te weten hoe de partners op een geïntegreerde manier wensen samen te werken aan ruimte voor water, natuur en erfgoedbeleving, en wat die samenwerking precies betekent op het terrein.

12.05

Conclusies

Dirk Vandenbussche

directeur Dienst duurzaam milieu- en natuurbeleid, provincie Antwerpen

12.10

Lunch

13.30

Excursies

16.30

Receptie

18.00

Einde

EXCURSIES

1

Een monument als poort voor het Grote Netewoud

De watermolen van Meerhout won in 2021 de provinciale Erfgoedprijs. De 17de-eeuwse molen kreeg onder impuls van Natuurpunt en met de medewerking van vele vrijwilligers een nieuw leven als bezoekerscentrum. We bezoeken de molen en maken een korte wandeling in de Vloyen, het kleinste natuurgebied van het natuurpark Grote Netewoud.

Wie liever niet wandelt, kan op de molensite genieten van het terras en het bezoekerscentrum ontdekken.

(20 pers)

Gids: Frans Emmerechts, Natuurpunt

3

Scheps, de mooiste wandeling van 2012

Dit Balense natuurgebied, tussen het gehucht Scheps en Olmen, is een juweeltje van een beekvallei. Eeuwenlang hebben waterlopen het landschap geboetseerd en dat doen ze nu nog steeds. De 'Schepswandeling', in 2012 uitgeroepen tot 'mooiste wandeling van de provincie Antwerpen', voert je door het hart van het gebied.

(20 pers. – 6 km, De wandeling gaat door nat gebied, zorg voor laarzen of aangepast schoeisel.)

Gids: Manu Vermeulen, boswachter Agentschap voor Natuur en Bos

2

De Straalmolen en het Griesbroek

Molenaars Jef en Toon Druyts laten je een van de weinige nog beroepsmatige werkende korenmolens in Vlaanderen ontdekken. Van de molen volgen we de meanderende Nete in het natuurgebied Griesbroek, met zijn vijvers, weiden en broekbos.

(20 pers. – 3 km, De wandeling gaat door nat gebied, zorg voor laarzen of aangepast schoeisel.)

Gidsen: Jef & Toon Druyts, molenaars Dirk Geenen, Natuurpunt

4

Het cultuur- en natuurlandschap van de Grote Nete

We fietsen naar het beekdallandschap van De Vennen, een kleinschalig cultuurlandschap met een hoge densiteit aan kleine hooilanden en weilanden en waardevolle kleine landschapselementen. We bekijken maatregelen om de natuur en vallei te herstellen. Via natuurgebied Scheps rijden we tot aan de Hoolstmolen. We bezoeken deze oude en unieke onderslagmolen samen met een molenaar. Via een typisch Kempens kanaal keren we tenslotte terug.

(20 pers. – 19 km met enkele stops onderweg)

Gidsen: Jan Bastiaens, Agentschap Onroerend Erfgoed Jan Melis, molenaar en schepen in Balen Jan Ronsyn, Dienst Integraal Waterbeleid

Porseleinhoen, Foto Luc Meert

5

De paraboolduinen van de Netevallei

We starten de wandeling in het beschermde landschap van Geel-Bel. Het akkercomplex Belsveld is een prachtig voorbeeld van een open-veldcomplex terwijl de Belseheide, nu een weidcomplex, met zijn dambordvormige kavelpatroon een voorbeeld is van een recente heideontginning. Een paraboolduincomplex vormt de natuurlijke scheiding tussen beide. Vervolgens steken we de Grote Nete over om de paraboolduin van Scherpenbergen te ontdekken waar zich een ander, meer gesloten landschap ontwikkelde.

(20 pers. – 6 km, met enkele stops onderweg)

Gidsen van Onroerend Erfgoed en Natuurpunt, samen met Geert De Blust

PRAKTISCH

Wanneer?

dinsdag 26 september 2023
Van 09.00 tot 18.00 u.

Waar?

Parochiecentrum Achter de Toren, Balen
Gustaaf Woutersstraat 29
2490 Balen

INSCHRIJVEN

De studiedag is gratis. Het aantal plaatsen is beperkt tot 120 personen. Gelieve in te schrijven vóór 18 september 2023. Dat kan via het [online inschrijvingsformulier](#).

Vervoer

Parochiecentrum Achter de Toren is goed bereikbaar met het openbaar vervoer. Vanaf het station wandelt u op 10 minuten naar de locatie.

MEER INFO

Hilde Gielen
T 03 240 64 03
hilde.gielen@provincieantwerpen.be

ORGANISATIE

De provinciale landschapsdag wordt georganiseerd door de dienst Duurzaam Milieu- en Natuurbeleid en de dienst Erfgoed van de provincie Antwerpen.

